

Bir Kelime Seyyahı: Metnin Konusu, Boy Damgaları ve Paragraf Yazma

T.D.6.1. Dinlemede/izlemede materyal seçimini yönetebilme · T.D.6.2. Dinlemede/izlemede strateji ve yöntem seçimlerini yönetebilme · T.D.6.5. Dinlediğinin/izlediğinin yüzey anlamını belirleyebilme · T.O.6.6. Metnin yüzey anlamını belirleyebilme · T.O.6.21. Metinden hareketle söz varlığını geliştirmeye yönelik çözümleme yapabilme · T.K.6.22. Konuşmasını zenginleştirecek biçimde söz varlığını kullanabilme · T.Y.6.1. Yazma sürecini yönetebilme · T.Y.6.3. Yazısında içerik ve yapıya yönelik seçimlerini yönetebilme

HATIRLAYALIM

- Metnin konusu “Metin en çok neyi anlatıyor?” sorusunun cevabıdır; “Bir Kelime Seyyahı”nın konusu Mahmut’un kelime merakıdır, dedesiyle bağı ve tepük oyunu ayrıntıdır.
- Bakakalmak, tutku, sevgi (muhabbet), mükemmel ve medrese sözcükleri bağlamdan tahmin edilip TDK Sözlük’ten doğrulanır; “göz göze gelmek” deyim, “koşa koşa” ikilemedir.
- Kaşgarlı Mahmut’un sözlüğündeki Türk boyu damgalarında Kayı ve Bayundur harfe, İğdir şimşeğe, Çavuldur iki dağa benzer; Bayat’ta üçgen, Eymür’de dörtgen, Ala Yuntlu’da üç paralel çizgi vardır.
- İzlemeden önce başlık ve görsellerden tahmin yapılır, izlerken not alınır. Paragraf yazarken konu, hedef kitle ve ortam seçilir; başlatma, sürdürme ve sonlandırma ifadeleri kullanılır.

1 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki şemada “Bir Kelime Seyyahı” metninin konusu üst kutuda, konuyu destekleyen ayrıntılar alt kutularda verilmiştir. K ve L kutularına sırasıyla hangisi gelmelidir?

- (A) K: Dedesiyle bağı — L: Kelime merakı
(B) K: Kelime merakı — L: Ailesi ve medrese eğitimi
(C) K: Tepük kuralları — L: Kelime merakı
(D) K: Karahanlı sanatı — L: Orhon Yazıtları

2 EŞLEŞTİRME

Görseldeki beş Türk boyu damgasını şekil özellikleriyle eşleştiriniz.

- (C) 1. Kayı damgası
(d) 2. İğdir damgası
(b) 3. Çavuldur damgası
(e) 4. Ala Yuntlu damgası
(a) 5. Dodurga damgası
- a) İşaretin yukarı ve aşağı bakan iki hâlidir
b) Küçük ve büyük iki dağa benzer
c) Bitişik düşünülünce büyük ünsüz harfe benzer
d) Doğadaki şimşek şekline benzer
e) Yapısında üç paralel çizgi bulunur

3 KISA CEVAP

Görseldeki sahne kartında dede Muhammet Buğra Han ile torunu Mahmut’un bakışarak anlaşması anlatılmıştır. Bu sahnede geçen deymi, anlamını ve ikisi arasında nasıl bir konuşma oluştuğunu yazınız.

“Göz göze gelmek” (bakışların karşılaşması); göz işareti ve kırpmayla şifreli konuşma oluşmuştur.

4 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki bilgi kartlarından yararlanarak “Bir Kelime Seyyahı” metnindeki kişiler ve eğitim yerleriyle ilgili tabloyu doldurunuz.

Karahanlı Ailesi	Kaşgar’da Eğitim ve İlim
Dede: Muhammet Buğra Han Anne: Rabia Hanım (Âlim Seyfettin Bezüğüvar kızı) Baba: Hüseyin Çağrı Bey	Hamidiye ve Saciye Medreseleri Hoca: Şeyh İmam ez-Zahid Hüseyin (takdirini kazanır) At, ok ve kargı talimi

Metindeki Unsur	Metinde Verilen Bilgi
Muhammet Buğra Han	Mahmut’un dedesidir; Karahanlı hükümdarı olması beklenen kişidir.
Rabia Hanım	Mahmut’un annesidir; âlim Seyfettin Bezüğüvar’ın kızıdır.
Hüseyin Çağrı Bey	Mahmut’un babasıdır; Karahanlıların soylu ailelerindendir.
Hamidiye ve Saciye	Mahmut’un Kaşgar’da eğitimini tamamladığı medreselerdir.
İmam ez-Zahid Hüseyin	Mahmut’un azmiyle takdirini kazandığı medrese hocasıdır.

5 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki damga inceleme kartlarında dört Türk boyunun damgasını tanıtan anahtar ipuçları yazılmıştır. Numaralanmış kartların hangisinde damga özelliği yanlış verilmiştir?

I - Bayat Üçgen şekli vardır.	II - Eymür Dörtgen şekli vardır.
III - Karaeyli Üç paralel çizgi vardır.	IV - Bayundur Ünlü harfe benzer.

- (A) I. kart (Bayat boyu) (B) II. kart (Eymür boyu)
(C) III. kart (Karaeyli boyu) (D) IV. kart (Bayundur boyu)

6 AÇIK UÇLU • DÜŞÜN

“Bir Kelime Seyyahı” metninde Mahmut’un gece dedesinin kütüphanesinde öğrendiği yeni kelime bilgisini bir kâğıda yazıp hazine sandığına koyması, onun dilimize ve kelimelere bakışını nasıl yansıtmaktadır? Açıklayınız.

Her kelimeyi altın ve mücevher kadar değerli bir kültür hazinesi sayıp geleceğe taşımak için korumaktadır.

7 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

"Bir Kelime Seyyahı" metni ve öğrendiğimiz dil bilgileriyle ilgili ifadelerden doğru olanların D, yanlış olanların Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Karahanlı Devleti, İslamiyeti resmen kabul eden ilk Türk devletidir.	☒	☐
Mahmut yalnızca medrese dersleriyle ilgilenmiş, ata binmeyi ve ok kullanmayı sevmemiştir.	☐	☒
Peçenek ve Döğer boylarının damgalarında aynı işaretler kullanılır, yalnız birinde işaret yön değişir.	☒	☐
İzleme sürecini değerlendirme çizelgesinde 1 puan "çok güçlü", 5 puan "gelişmeye açık" demektir.	☐	☒
Anlamını tahmin ettiğimiz yeni kelimelerin doğruluğunu TDK Güncel Türkçe Sözlük'ten kontrol ederiz.	☒	☐

8 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görselde "Ortak Sözcüklerimiz, Ortak Dilimiz" adlı içeriğin başlığı ve ekran etiketleri verilmiştir. İçeriği izlemeden önce bu kartı inceleyen bir öğrencinin gerekçeli tahmini hangisi olmalıdır?

KAREKOD İÇERİĞİ · Ortak Sözcüklerimiz, Ortak Dilimiz	
1. Görsel Etiket "Kazakistan Türkçesi"	2. Görsel Etiket "Kırgızistan Türkçesi"

- A Farklı Türk ülkelerindeki ortak kelimeleri anlatmaktadır.
- B Noktalama işaretlerinin tarihî gelişimini anlatmaktadır.
- C Kütüphanedeki basılı sözlüklerin dizilişini göstermektedir.
- D Gölge oyunundaki yöresel ağız özelliklerini tanıtmaktadır.

9 SIRALAMA

Bir izleme metnini tahmin ederek izleme ve değerlendirme sürecinin adımlarını baştan sona doğru 1'den 4'e kadar sıralayınız.

- 3 İzledikten sonra tahminin doğruluğu değerlendirme göstergesinde işaretlenir.
- 1 İzlemeden önce başlık ve görseller incelenerek içerik gerekçesiyle tahmin edilir.
- 4 Sonda öz değerlendirme çizelgesinde puan verilerek yeni hedef belirlenir.
- 2 İzlerken önemli bilgiler karşılaştırma tablosuna not alınır.

10 KISA CEVAP

Görseldeki "Doğrusunu Bilelim" kartında metindeki özgün yazımlar ile günümüz kuralları karşılaştırılmıştır. Bugünkü yazım kurallarına göre "İslamiyet" ve "âdet" kelimelerinde düzeltme işaretinin kullanım farkını açıklayınız.

DOĞRUSUNU BİLELİM · Yazım Karşılaştırması	
Metinde: İslamiyet Günümüzde: İslamiyet	Metinde: âdet Günümüzde: âdet (görenek)

Günümüzde "İslamiyet" şapkasız; "âdet" (görenek) ise "âdet" (sayı) ile karışmaması için şapkalı yazılır.

11 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki yazma planı şemasında bir öğrencinin paragraf yazmadan önce yaptığı üç seçim ve paragraf bölümleri verilmiştir. Şemaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

1. Konu Kelime madeni	2. Hedef Kitle Okul öncesi çocuklar	3. Yazma Ortamı Çizgili defter
Başlatma (giriş) → Sürdürme (bağlar) → Sonlandırma (sonuç) Üç bölüm de seçilen konuya ve hedef kitleye uygun kurulur.		

- A Yazı, okul öncesi çocukların seviyesine uygun kurulmalıdır.
- B Başlatma ifadesi okuru konuya hazırlayan giriş cümlesidir.
- C Sürdürme ifadeleri düşünceleri birbirine bağlar.
- D Sonlandırma ifadesi paragrafın en başında yer alan bölümdür.

12 ŞİFRELE KİLEME

İpuçlarına uyan kelimeleri kutulara yazınız. Turuncu kutulardaki harfler, bir kişiye ya da bir şeye karşı yakın ilgi ve bağlılık duymamızı sağlayan duyguyu (muhabbeti) oluşturur.

Gezgin, gezip görmeyi ve araştırmayı iş edinen kimse	S E Y Y A H
İslam ülkelerinde bilimlerin okutulduğu eğitim kurumu	M E D R E S E
Bir yapının ortasında kalan üstü açık bölüm	A V L U
Kaşgarlı Mahmut'un sözlüğünde Türk boylarını tanıtan özel işaret	D A M G A
Anlamı güçlendirmek için "koşa koşa, ısıll ısıll" gibi kurulan söz grubu	İ K İ L E M E

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

SEVGİ

13 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutudaki kelimelerle doldurunuz. Bir kelime artacaktır.

tutku	hedef	sürdürme	medrese	bakakalmak
-------	-------	----------	---------	------------

1. Şaşırıp ne yapacağını bilemeden olduğu yerde kalmaya bakakalmak denir.
2. Kişinin güçlü bir istekle yöneldiği amaca tutku adı verilir.
3. Yazımızı okuyacak olan okur grubuna hedef kitle denir.
4. Düşünceleri birbirine bağlayan cümlelere sürdürme ifadeleri denir.

14 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki "Kelimelerle Cümle Kurma Oyunu" kartını sıra arkadaşından alan bir öğrencinin aşağıdakilerden hangisini yapması beklenemez?

KELİMELERLERLE CÜMLE KURMA OYUNU · "K" Harfi Listesi	
İsim: kardeş, kitap, kalem	Sıfat/Fil: kırmızı, koşmak
Deyim: kara kara düşünmek	İkileme: koşa koşa

- A Karttaki tüm unsurları anlamlı bir cümlede birleştirmesi
- B Deyim ve ikilemeleri silip yalnız kendi kelimelerini yazması
- C Çok gerekirse eksik kelime yerine küçük bir simge çizmesi
- D Cümlesini paylaşırken saygılı ve nazik bir dil kullanması